

EXPLOATAREA MÎINII DE LUCRU PE DOMENIILE COROANEI DIN SEGARCEA — REGIUNEA CRAIÎOVA

de ALEXANDRA ANGHEL

Trecutul moșiei Segarcea prezintă un deosebit interes. Această moșie este pomenită în cele mai vechi documente, ca și moșia Craiovei. În secolul al XV-lea, stăpînii moșiei Segarcea, ca și a celei din Băilești erau urmașii boierului Udriște¹.

Un timp, moșia Segarcea aparținea minăstirii cu același nume, minăstire închinată patriarhiei din Alexandria².

În cele din urmă, a devenit domeniul coroanei, asigurînd acesteia venituri bogate.

Moșia din Segarcea făcea parte din numărul de unsprezece moșii mari, care — pe lângă altele mai mici — constituiau domeniile coroanei, acestea din urmă în total 79.862 ha³.

Cercetările întreprinse pentru cunoașterea exploatării mîinii de lucru pe acest domeniu sînt îngreuite din cauză că arhiva domeniului pînă la 1918 a fost pierdută în timpul primului război mondial, sub ocupația germană⁴.

Acest domeniu poseda înainte de exproprierea de după primul război mondial 14.649 ha. S-au expropiat apoi în total 9936,41 ha., din care, pentru săteni 7523,29 ha, iar restul pentru utilitate publică (izlaz, fermă de stat ș.a.). — Prețul exproprierii la ha. a fost de lei 3000—3400 ; numai 400 ha au fost valorificate la 400 lei ha. După datele din 1924, domeniul poseda 4789,78 ha ; iar după cele din 1934, avea 5829 ha⁵.

Secția agricolă cuprindea 1113,03 ha ; viticolă 173,13 ha ; silvică 2351,91 ha ; fînețele și pășunile 929,23 ha ; parcul 23,20 ha ; grădinile de pomi 19,45 ha ; stupăria 1,24 ha ; restul era teren neproductiv (drumuri, lacuri, zona C.F.R. ș.a.).

¹ O. G .Lecca „Dicționar istoric, arheologic, geografic“, Ed. „Universul“ 1937. pagina 469.

² Informația adusă de tov. prof. Popescu-Cilieni la prezentarea comunicării în cadrul Filialei Societății din Craiova.

³ *Girneață* „Adevărata istorie a unei monarhii“, ed. Cartea Romînească“ p.118.

⁴ Arhivele Statului Craiova. Fondul „Domeniile Coroanei-Segarcea“. P. 2/1939. Dosarul 5. (P=pachet. Dosarele sînt nepaginate).

⁵ Idem P. 2/1931 Dos. 8/1931—32 și idem P. 2/1934, Dos. 5.

Moșia avea numeroase clădiri de locuit, printre care palatul: apoi magazii, silozuri, remize, grajduri, uzină electrică și de apă ș.a. — Poseda și întregul inventar agricol⁶.

Domeniul număra un mare număr de vite; după o statistică din 1934 poseda: 194 bovine, 1102 ovine, 45 rimători și 205 cavaline⁷.

Pe lângă domeniu erau o stupărie, o fabrică de unt și brânză, un atelier de țesut covoare și pînză.

Domeniul de la Segarcea avea ca producție de bază cultura cerealelor și via.

Herghelia de cai de la Segarcea era vestită în țară.

Valoarea domeniului Segarcea era însemnată. Soldul moșiei pe anul 1929, de pildă, se ridica la 43.619.744,59 lei⁸.

Administrația generală a domeniilor coroanei impunea administrației fiecărui domeniu cel mai strict regim de economii, cea mai amănunțită exploatare a tuturor mijloacelor aducătoare de venit. Toate produsele erau comercializate, urmărindu-se vânzarea cu maximum de câștig. Grful se vindea cu vagoanele băncii Marmorosch Blank, lui Barbu Drugă etc. Sfecla de zahăr era solicitată de diferite fabrici de zahăr, mai ales Chitila. Orzoaica era expediată fabricilor de bere din Azuga, Turnu Severin, Timișoara etc. Fabricile de uleiuri, — ca Zimmer, — solicitau rapița, floarea soarelui. Vinurile mergeau în parte la export, iar altă parte pentru consumul intern, producându-se diferite soiuri ca: Pinot, Bordeaux, Reisling, Frontignon, Crimșir și Tămlioasă. Din cei 130 de stupi se scotea destulă miere și ceară pentru a se vinde. Untul, frișca, brânzeturile de la Segarcea se vindeau mai ales la Craiova.

Domeniul furniza diferite produse cămărilor de la curte.

Impozitele, la care erau impuse moșiile coroanei, erau departe de a corespunde veniturilor de milioane aduse de vânzarea produselor. În anul 1941, de pildă, impozitul era de 530.606 lei, sumă mult prea mică față de milioanele de venit net adus de moșia Segarcea⁹.

★

★ ★

Domeniul era lucrat în regie. Pentru ușurarea administrației era împărțit în următoarele secții: Șestu, Valea Rea, Segarcea, parc și pepinieră, Gîrnicioara (ferma), via (Dealul Robului și valea Oanei), Lipov, Panaghia, Silvică, Magazia centrală, Ateliere.

⁶ Arh. St. Craiova, Dos. 8/1931—32, P. 2/1941, Dos. 4.

⁷ Arh. Stat. C-va, Fondul citat, P. 2/1943, Dos. 5.

⁸ Idem P. 1/1929, Dos. 1.

⁹ Idem P. 2/1928, Dos. 6.

Exploatarea domeniului era asigurată de personal permanent și temporar. Cel permanent se ridica pînă la 200 de oameni. Din' acesta făcea parte personalul administrativ, împărțit la rîndu-i în personal administrativ superior (șeful regiei, subșeful regiei, contabilul) și inferior (pivnicerul, șeful herghelegiu, magazionerul ș.a.).

Urma personalul tehnic superior (inginerul silvic, inginerul agronom, maestra de țesut) și inferior (stuparul, pomicultorul, subșeful de cultură etc.).

Personalul administrativ și tehnic superior primea salarii mari, grațificării, tantieme, tain în bani, locuințe comode.

Șeful regiei, în special, avea o situație materială superioară. Numai salariul acestuia în anul 1929 se ridica la suma de lei 16.583, ajungînd în 1934 la 42.900 lei. Era învestit cu putere absolută, nefiind răspunzător decît în fața administratorului general al domeniilor. Intre anii 1918—1944 s-au perindat la conducerea domeniului Segarcea următorii patru șefi de regie: Eremia Meideanu, Ion Popovici, Ștefan Coltescu și Toma Busuioc. Schimbarea era determinată fie de transferarea în aceeași funcție la alt domeniu, fie de pensionare pentru limită de vîrstă sau boală¹⁰.

Marea majoritate a personalului permanent o formau lucrătorii. Erau împărții în lucrători calificați și necalificați. Cei calificați, — circa 25—30, — erau: electricianul, brutarul, rotarul, tractoristul etc. Din rîndul lucrătorilor necalificați făceau parte argații, pîndarii, și alte categorii de lucrători¹¹.

Salariile lucrătorilor erau necorespunzătoare cerințelor de trai. Un argat, în 1929, era plătit cu 1500 lei plus tainul; în 1943, salariul acestuia era de lei 4300 (cifra arătată a fost determinată de inflația pricinuită de război și nu de grija ameliorării situației lucrătorilor). Lucrătorii necăsătoriți mîncau de la cazan, la bucătărie, în condiții igienice necorespunzătoare. Domeniile nu au avut cantină în sensul actual al acestui cuvînt. Înstrăinarea tainului de alimente și lemne era pedepsită sever. Un pădurar, mînat de nevoi, a înstrăinat o parte din tain. A fost amendat și amenințat cu concedierea¹².

Argații căsătoriți locuiau în bordeie, cei necăsătoriți în bordeie comune sau grajduri.

Numai un număr foarte redus de lucrători primeau grațificării mici.

Întregul personal permanent era angajat pe bază de contracte individuale. Clauza esențială din aceste contracte prevedea ascultarea oarba a superiorilor. Angajații se obligau a nu se opune la mutări și concedieri *în interes de serviciu*¹³.

Domeniile găseau greu brațe de muncă necalificate pentru angaja-

¹⁰ Arh. Stat. Craiova, Fondul cit. P. 2/1929, Dos. 5 și P. 2/1943, Dos. 5.

¹¹ Idem

¹² Idem P. 2/1943, Dos. 5.

¹³ Idem p.2/1942 Dos. 5.

mente permanente sau mai lungi din pricina condițiilor oferite. Administrația domeniului nu recunoaște pricina adevărată a plecării lucrătorilor, găsindu-i alte explicații: „socotesc (angajații *n. aut.*) ca o înjosire de a lucra ca argați”¹⁴.

Salariații permanenți aveau dreptul de a fi înscrși la Casa de Pensii a domeniilor coroanei. Lucrătorii erau foarte rari membri ai acestei case, din cauza reținerilor prea mari, care le scădeau salariul și așa necorespunzător față de costul vieții și din cauză că se angajau de nevoie, urmărind să plece cât mai repede, mai ales dacă reușeau să adune o sumă oarecare de bani cu care să-și cumpere o vacă sau citeva oi¹⁵.

Pensille personalului ad-tiv și tehnic inferior erau mici, făcând foarte grea viața pensionarilor.

O parte din cei neînscrși la Casa de Pensii figurau, mai mult formal trecuți la Asigurările Sociale.

Concedii obligatorii anuale pentru salariați nu existau. Se acordau, de la caz la caz, prin cerere. Cererile de concediu ale personalului inferior erau cercetate cu strictețe. Cererile de concediu erau adesea respinse și chiar serveau de pretext pentru concedierea salariatului indezirabil. Nu se corda plata zilnică și nici tainul pentru zilele absentate¹⁶.

Personalul superior se bucura de concedii plătite și de durată. Acesta era trimis la odihnă. Astfel, în anul 1929, Ad-ția Domeniilor a închiriat pentru salariații săi o vilă la Techirghiol.

Personalul inferior era trimis cel mult la dispensar sau spital. Pînă în 1942, domeniul coroanei din Segarcea nu avea un dispensar propriu. Bolnavii erau trimși la dispensarul comunei, iar medicul primea o diurnă din partea administrației. În anul 1942, se înființează un dispensar, dictat nu atît de grija pentru cei ce muncesc, ci de condițiile de război în care se găsea țara. Dispensarul avea un agent sanitar și o femeie de serviciu. În afara de cabinetul de consultații, era o cameră cu cinci paturi pentru cazuri de îmbolnăviri mai ușoare. Cazurile grele erau tratate la spitalele din Craiova¹⁷.

Lipsa de grijă pentru odihna și igiena lucrătorilor se manifestă și prin lipsa unei instalații de băi. Abia în 1941, se construiește baia care cuprinde cîteva dușuri și căzi. Muncitorii cereau să cuprindă și o sală de aburi, dar nu au fost ascultați. Costul unei băi, la început era de 10 lei la duș și 30 lei pentru cadă, dar cum administrația urmărea peste tot cîștig, taxele se măresc la 15 lei pentru duș și 50 lei pentru o baie la cadă.

¹⁴ Idem P. 2/1930 Dos. 5 ș.a..

¹⁵ Idem P. 2/1942 Dos. 5.

¹⁶ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 2.1930, Dos. 5.

¹⁷ Idem, P. 6/1942, Dos. 6.

Se pare însă că baia funcționa formal, căci cu prilejul unei inspecții se constată că baia era închisă, se găsea în stare de murdărie de nedescris, iar camera de calorifere era transformată în „clocitoare pentru rațe”¹⁸.

În afară de personalul angajat cu contract și cu clauză: „Putînd renunța oricînd la serviciile Dv. în caz de nemulțumire și privindu-vă cheltuielile de plecare”, domeniul angaja sute de lucrători temporari prin contracte agricole¹⁹.

Din adîncul orînduirii feudale, moșia Segarcea a fost lucrată de țărani dependenți și robi țigani. După reforma agrară din 1864, clăcașii au fost eliberați și în parte au fost împrăprietăriți. Țigani au fost eliberați, dar au rămas fără pămînt. Elementul proletar din jurul Segarcei se ridică la peste 400 familii²⁰.

Elementele semiproletare și proletare din apropierea domeniului asigurau majoritatea brațelor de muncă. Pînă la a doua împrăprietărire, numai o mică parte de lucrători se angajau din alte părți. După această împrăprietărire, numărul angajaților din alte regiuni sporește, deoarece mulți din acei cu pămînt puțin sau fără pămînt au primit loturi agricole.

Cei angajați de pe loc proveneau din: Segarcea, Lipov, Panaghia, Calopăr, Băilești și din alte localități apropiate²¹.

Pentru a completa lipsa brațelor de muncă sau în cazurile cînd administrația domeniului nu cădea de acord cu locuitorii, se scotea o adeverință de la primăria Segarcea că în localitate nu există lucrători, pentru a putea să încheie angajamente în alte regiuni. În felul acesta s-a procedat pentru aducerea lucrătorilor din fostul jud. Argeș²².

Fostele județe Gorj și Vâlcea constituiau de asemenea un izvor de brațe de muncă lesne de exploatat.

După 1919, se angajează lucrători din Ardeal: din județul Arad, dar mai ales din Trei Scaune, unde exista un surplus de brațe de muncă: pămînt puțin și industria aproape inexistentă nu asigurau necesitățile traiului, silind populația să emigreze acolo unde se ofereau condiții de muncă cit de cit bune: an de an dragomanul sau vâtaful ardelenilor din Trei Scaune și omul de încredere al administrației domeniului din Se-

¹⁸ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 6/1942, Dos. 6.

¹⁹ Idem, P. 2/1930, Dos. 5.

²⁰ Idem, P. 4/1927 Dos. 12.

²¹ Idem P. 3/1930 Dos. 13.

²² Idem P. 4/1936 Dos. 13.

garcea a fost un oarecare Bucur Simion din Lemnia. Se angajau grupuri de 50—60 oameni și erau aduse pînă la Segarcea cu vagonul special plătit de administrație²³.

După 1918, erau angajați lucrători și de peste Prut²⁴.

În anul 1940, au fost trimiși la muncă pe domeniu și niște vagabonzi²⁵.

Începînd războiul antisovietic, se înființează lagăre de prizonieri, de unde se trimit, sub pază la diferite moșii, — inclusiv pe domeniul din Segarcea, — grupuri de prizonieri. La Segarcea erau trimiși prizonierii din lagărele de la Calafat și Corbeni-Argeș²⁶.

Lucrătorii angajați formau cete de cel puțin zece oameni, sub conducerea cite unui vătaf. Vătaful era obligat să vină la lucru cu ceata lui. Mai mulți vătafi aveau ca șef pe vătaful principal. Altfel acesta, cît și vătafii subalterni aveau răspundere mare, dar aveau și privilegii, fiind considerați ca primii pioni ai asupririi lucrătorilor. Vătaful cu ceata lui sau mai multe cete la un loc semnau un contract de învoială agricolă. Învoielile prevedeau pentru fiecare contractant cel puțin 75 de zile-muncă efectivă între 1 martie și 1 decembrie. Ziua lucrătoare era socotită „de la răsăritul soarelui pînă la apusul soarelui” și vara era deci de 14—15 ore. În contractele mai vechi se specifică obligația de a veni la lucru „înainte de răsăritul soarelui”. Repaos se dădea pentru hrană 2 ore (la ora 8, o jumătate de oră, la amiază o oră, la ora 16, o jumătate de oră).

Învoielile prevedeau că muncitorii vor primi locuință, tain de hrană și lemne. Tainul de hrană consta zilnic în 1½ kg mălai, 250 grame legume (fasole sau cartofi) și 200 grame rachiu diluat cu apă. O bucătăreasă — la 20 de lucrători — gătea hrana. Tainul de lemne consta în 3 care de crăci sau 2 steri lemne²⁷.

Învoielile se încheiau la sfîrșit de an, cînd mizeria strîngea oamenii de gît și cînd pentru un avans în bani erau gata să subscrie orice pentru noul sezon de lucrări agricole. Administrația domeniului recunoștea că, dacă lăsa încheierea învoielilor pentru primăvară, rămînea fără brațe de muncă²⁸.

²³ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 3/1930 Dos. 13.

²⁴ Idem P. 4/1926 Dos. 13.

²⁵ Idem P. 3/1941 Dos. 5.

²⁶ Idem P. 3/1941 Dos. 5.

²⁷ Idem, P. 4/1927 Dos. 12 ș.a.

²⁸ Idem P. 5/1941 Dos. 13 ș.a.

Nu se admiteau absențe de la lucru decît în cazuri de boală sau motive justificate. Cei bolnavi primeau tainul, cei absenți îl pierdeau. Invoielile prevedeau că administrația are voie să angajeze în contul celor absenți, alți muncitori cu orice plată²⁹.

La fiecare două săptămîni, angajații temporar primeau chitanță pentru zilele lucrate, chitanțe ce le serveau pentru răfuiala finală. Celora, care veneau la lucru după răsăritul soarelui, li se socotea ziua de muncă pe 3/4, iar vătăful respectiv era tras la răspundere. Ceata întregă răspundea solidar pentru toate lucrurile pierdute sau stricate din proprietatea moșiei.

Între anii 1918—1944, plata pentru ziua de muncă a variat mereu, fiind determinată de situația economică a țării și de grija de a păstra la un nivel cît mai ridicat veniturile nete ale domeniului. Plata se deosebea după sex și vîrstă. Bărbații primeau mai mult decît femeile, iar tinerii sub 18 ani și mai puțin.

Iată cîteva cifre comparative privind perioada dintre 1916—1929:

Anul	Bărbații	Femeile	Observațiile
1916	1,50 lei	1,20 lei	30
1920	5 lei	4 lei	31
1922	10 lei	8,50 lei	32
1927	30 lei	25 lei	33
1928	35 lei	30 lei	34
1936	18 lei	12 lei	35

În timpul marelui crizei economice și după aceasta, plata scade. Războiul aduce inflația. Plata zilnică se urcă la 100 lei pentru bărbați în anul 1942, la 120 lei în anul 1943.

Vătăfii erau plătiți aproximativ de trei ori mai mult decît un lucrător obișnuit. Astfel, în anul 1936, un vătăf avea zilnic 50 lei³⁶.

Majoritatea lucrătorilor era formată din țiganii angajați din jurul Segarcei. Administrația emitea următoarea părere cu privire la principala

²⁹ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 4/1927 Dos. 12 ș.a.

³⁰ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 1/1914—1918, Dos. 2 (Singurul pachet rămas din arhiva dom. dinainte de primul război mondial).

³¹ Idem P. 4/1927, Dos. 12.

³² Idem P. 4/1928, Dos. 13.

³³ Idem P. 4/1930, Dos. 13.

³⁴ Idem P. 4/1938, Dos. 13.

³⁵ Idem, P. 4/1936, Dos. 13.

³⁶ Idem P. 4/1936, Dos. 13.

lor mîna de lucru: „*Deși țiganii sînt destul de rîi, totuși sînt un rîu necesar, pentru c a  i avem la  ndemn a în tot timpul lucrului*“³⁷.

Administrația general a a tuturor domeniilor recunoaște c a: „Dac a nu ar fi țiganii, lucrarea ar costa enorm față de alți viticultori“.

Romii erau specializați mai ales în lucrarea viei.

Lucrătorii din Ardeal erau plătiți mai bine.  n 1928, de pildă, un ardelean primea 45 lei, o ardeleancă 40 lei, iar v taful lor 100 lei zilnic. Era deosebit și tainul. Fiecare ardelean căpăta săptăminal 7 kg făină de porumb, 1 kg piine, 1 kg brinz , 1 kg carne, 1/2 kg orez, 1 kg fasole, 1 kg. rachiu sau contravaloarea acestuia în bani. Pentru un grup se mai dădeau și cantități anumite de ulei, oțet etc.³⁸.

Ardelenii preindeau locuințe curate, amenajate mai omenește.

T ranii cu puțin p m nt, pentru a lua p m nt în dijmă, se angajau de asemenea la lucru pe domeniu. Cei care căpătau p m nt în dijmă erau obligați a-l însămânța și lucra conform indicațiilor date de administrație. Dijm  era variată. Predomina „*una la una*“³⁹.

La porumb se dădea dijmă și din coceni.

P m ntul domeniului se și arenda, de pildă, supușilor bulgari pentru grădină de zarzavat.  n anul 1928, semnează contract de arendă Jordan Ilief din Selo-Sveda, județul Smula — Bulgaria. A primit 15 pogoane de p m nt bun pentru grădină de legume în lunca Desn țuiului. Pe l ng  arenda în bani — 4000 lei pogonul — era obligat să furnizeze domeniului, la preț redus, anumite cantități de legume și zarzavat⁴⁰.

Domeniul posedea finețe întinse. Cositul finului se dădea de obicei în dijmă diferitelor unități militare din Craiova⁴¹.

Numărul muncitorilor temporari varia anual între 450—550.  n anul 1936, — de exemplu, — au fost 487 de lucrători (din care țigani — 377, săteni — 60, ardeleni — 50) care au primit suma de lei 398.380.  n anul 1937, numărul lucrătorilor a fost de 531⁴².

 n timpul războiului, pentru exploatările forestiere de pe domeniu, se folosesc detașamente de țarani „mobilizați“ puși sub controlul unui gradat. Cei care nu se prezentau la lucru erau socotiți „nesupuși“ și erau trimiși în judecat ⁴³.

³⁷ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 4/1930, Dos. 13.

³⁸ Idem — Diferite pachete: 4/1925, Dos. 13; P. 4/1934, Dos. 13 ș. a.

³⁹ Idem P. 5/1924, Dos. 13.

⁴⁰ Idem, P. 3/1928, Dos. 7.

⁴¹ Idem P. 3/1928, Dos. 10.

⁴² Idem P. 4/1936, Dos. 13 și P. 4/1928, Dos. 13.

⁴³ Idem P. 3/1942, Dos. 8.

Contractele de învoială atestă o înfiorătoare neștiință de carte a lucrătorilor. Pe o învoială sînt trecuți 115 muncitori, dar nici unul nu știe să se iscălească ⁴⁴.

Exploatarea muncitorilor de pe domeniu se manifesta prin tratamentul zilnic al acestora. Critica era înăbușită. Administratorul general al tuturor domeniilor aduce observație severă unuia dintre șefii regiei domeniului Segarcea, fiindcă a permis unuia dintre salariați să-și expună părerea cu privire la diferite abateri și acte de opresiune.

Nenumărate persoane angajate la domeniu și-au pierdut slujba, fiindcă au avut curajul să demasce diferite afaceri ale superiorilor ⁴⁵. În general concedierile se făceau cu foarte mare ușurință și *se obiecta că nimeni nu este indispensabil pentru domeniu* ⁴⁶.

Se exercita un control permanent al vieții personalului inferior administrativ și tehnic și al lucrătorilor. I se cere socoteală unui pădurar pentru faptul că și-a dat copiii să învețe la o școală de meserii. A fost obligat să justifice cum își face rost de sumele necesare întreținerii copiilor în școală. Administrația nu încuraja în nici un fel trimiterea la învățătură a odraslelor celor de jos ⁴⁷.

Nici un document nu mărturisește o cît de slabă preocupare pentru ridicarea nivelului material și cultural al celor ce munceau pe domeniul Segarcea.

Abia în timpul războiului antisovietic, — de teama răscoalelor, nemulțumirea făcînd tot mai larg făgaș în sufletele oamenilor, conducerea domeniilor trimite o circulară cu un conținut extrem de ipocrit: „Domeniile coroanei au menirea să facă ca muncitorii săi și lucrătorii satelor să dea mai degrabă decît să ia, să semene fără a socoti că trebuie să culeagă“. Am arătat mai sus că s-a înființat baia și s-a amenajat un dispensar ca expresie a unui început de grijă forțată de împrejurări pentru muncitorii de pe domeniu ⁴⁸.

Se mai dă ordin să se dărîme bordeiele și să se construiască adăposturi mai omenești pentru lucrătorii zileri. Ordinul rămîne neexecutat. Ziua de 23 August 1944 i-a găsit pe muncitori masați tot în bordeie.

⁴⁴ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 4/1942, Dos. 12.

⁴⁵ Idem P. 2/1934, Dos. 5.

⁴⁶ Idem P. 2/1932, Dos. 5 și P. 2/1933, Dos. 5.

⁴⁷ Idem P. 2/1939, Dos. 5.

⁴⁸ Idem P. 3/1941, Dos. 6.

Ipocrizia măsurilor luate pentru ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc se ilustrează limpede prin următoarea recomandatie cuprinsă în altă circulară: „Fiecare domeniu să fie iubit și îngrijit ca o mică patrie!”⁴⁹.

Sub guvernul antonescian-legionar-fascist se dă ordinul să se deporteze țiganii în Transnistria⁵⁰. Domeniul se vede amenințat de a rămânea fără brațe de muncă. În urma intervenției administrației, guvernul aprobă rămânerea pe loc a unui număr de țigani, condiționind aceasta prin mutarea țiganilor din bordeie în locuințe mai convenabile⁵¹.

Hrana lucrătorilor atât a celor permanenți cât și a celor temporari era de calitate inferioară. Baza alimentației o constituiau mălaiul și fasolea. Se împărțea lucrătorilor brânza alterată, slânina rîncedă, carnea de la vitele bolnave și bătrîne⁵².

Dar nici tainul mizerabil nu ajungea la gura lucrătorilor. Se fura fără nici o rușine. Reclamațiile nu-și atingeau scopul, căci hoții erau în grațiile administrației domeniului⁵³.

Reclamanții erau insultați și bătuti, așa cum a fost cazul lucrătoarei care a protestat împotriva diluării rachiului⁵⁴.

Bătaia era la ordinea zilei, constituia mijlocul principal de „lămurire” a celor nesupuși. Nenumărate documente mărturisesc despre tratamentul înjositor al muncitorilor. Unul dintre vătafi declară că nu a bătut pe muncitori, deși în unele cazuri era nevoie de o astfel de corecție. Acest ins, dacă luăm de-a-bună declarația lui, constituia de sigur o excepție. Unele persoane din administrația moșiei se întreceau într-atît cu hataia, încît șeful regiei se văzu nevoit să le atragă atenția în scris că: „Țiganii au apucături rele, dar este necesar să fie prudenți, căci pot păți ce a pățit Popescu cel omorit de țigani”. Dosarele cercetate nu conțin nici un document lămuritor cu privire la „cazul Popescu”, dar se vede că el alarma conducerea mult timp după ce se petrecuse.

Diferitele imputații constituiau prilej pentru variate abuzuri. Unul dintre argați se plînge că pentru o neînsemnată stricăciune i s-au făcut două rețineri. Altul este nemulțumit, fiindcă i s-au reținut pentru un prop vechi pierdut 20 de lei, pentru o cheie presupus pierdută alți 30 de lei și însfirșit pentru timpul cînd nu a lucrat — 50 lei. Acesta se mai plînge că era obligat să lucreze în orele din afara serviciului la diferiți salariați ai domeniului. Un argat protestează contra reținerii ce i s-a făcut pentru o pătură, pe care a văzut-o la copiii unui funcționar de pe moșie

⁴⁹ Idem, P. 3/1941, Dos. 6.

⁵⁰ Idem P. 4/1942, Dos. 13.

⁵¹ Idem P. 2/1928, Dos. 6 și P. 3/1930, Dos. 13.

⁵² Idem P. 2/1942, Dos. 5.

⁵³ Idem P. 2/1934, Dos. 5.

⁵⁴ Idem P. 4/1936, Dos. 13.

Amenzile constituiau un sistem de constrângere și abuz permanent. Foarte puține erau justificate, ca de pildă, amendarea mecanicului pentru starea proastă a plugului cu abur⁵⁵.

Se amendau acei care vroiau să plece din serviciul domeniului. La plecarea se reținea amenda și li se făceau diferite imputații pentru diferite obiecte pretins pierdute⁵⁶.

Amenzile se înmulțesc în perioada crizei economice. Administrația domeniului primea mereu ordine să asigure veniturile moșiei pe spina-rea celor ce muncesc.

S-au aplicat reduceri la plata personalului temporar și curbele de sacrificiu la salariile angajaților penmanenți. Personalul superior nu se resimte de pe urma scăderii salariilor. Gratificațiile, tantiemele acestuia continuau să fie ordonanțate.

În concluzie, condițiile de viață și de muncă pe domeniul coroanei din Segarcea erau extrem de grele. Administrația folosea toate mijloacele de exploatare posibile, păstrînd o serie de puternice rămășițe feudale. Pînă și căsătoriile angajaților se cereau aprobate de sus.

★

★ ★

Lipsa de grijă față de om pe domeniu se manifesta prin numeroase accidente de muncă. Administrația domeniului în toate cazurile reușea să se eschiveze de la cei cu răspundere. Cei accidentați, — de cele mai multe ori, — nu erau înscriși nici la Casa de Pensii, nici la Asigurările Sociale.

Cîteva exemple confirmă pe deplin afirmația de mai sus. Unui gardian, trimis de cineva din personalul moșiei la fereastră circulară după tărăuța de lemn, i se taie un braț. Cercetările găsesc vinovat pe cel accidentat. Acesta, după ieșirea din spital, a fost reprimat în serviciu ca gardian, dar nu a căpătat nici o despăgubire. Trebuia să fie recunoscător că nu a fost aruncat pe drumuri⁵⁷.

Unui băiat de 12 ani, aflat la mînatul boilor de la cositoarea de fin, în timpul lucrului i se taie laba piciorului. La cercetări toți martorii nevîrstnici, ca și accidentatul, fiind timorați de șeful de post, declară că accidentul s-a petrecut din cauza lipsei de atenție a băiatului. La ieșirea din spital și acesta subscrie că nu are nici o pretenție⁵⁸.

⁵⁵ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 2/1929, Dos. 5.

⁵⁶ Idem P. 4/1936, Dos. 13.

⁵⁷ Idem P. 2/1929, Dos. 4.

⁵⁸ Idem P. 2/1930, Dos. 5.

Nu se ținea de loc cont de infirmitățile sau bolile căpătate în timpul și din cauza serviciului. De cele mai multe ori accidentații ajungeau cerșetori.

★

★ ★

Domeniul poseda și câteva ateliere. Pentru acestea și pentru studii se angajau câțiva ucenici. În anul 1943, numărul ucenicilor se ridică la 14.

Administrația, prin contractul de angajament semnat de părinți sau de tutorii legali ai ucenicului, se obliga să acorde ucenicilor locuință, hrană și îmbrăcăminte uniformă de iarnă și vară. Abia din anul al doilea se acorda și o indemnizație oarecare.

Condițiile de muncă și trai ale ucenicilor lăseau de dorit și le sleiau puterile. Nu arareori ucenicii se îmbolnăveau, contractau tuberculoză. Administrația atribuia aceasta bineînțeles altor cauza decât răului tratament⁵⁹.

Cu prilejul unei inspecții a generalului E. Baliff, administratorul general al domeniilor coroanei, s-a observat starea precară a ucenicilor. S-au dat dispozițiuni pentru îmbunătățirea hranei. Ordinul a rămas formal, ucenicii au continuat să primească hrana de la cazanul comun⁶⁰.

Lipsea complet preocuparea pentru educația ucenicilor. Se folosea cu predilecție bătaia, fapt care determina fuga ucenicilor. Erau supuși la diferite accidente de muncă. Un ucenic a rămas orb din pricina neglijenței șefului de atelier; administrația s-a debarasat de orice răspundere, șeful de atelier a dat o despăgubire infimă accidentatului și aceasta... după lungi tergiversări⁶¹.

Abia în anul 1941, Administrația generală a domeniilor a luat măsuri pentru amenajarea unui dormitor mai civilizat; s-a întocmit un program pentru îndrumarea practică a ucenicilor și s-a delegat un slujbaş pentru conducerea lor⁶².

★

★ ★

Numai traiul greu și lipsa de pământ îi îndemneau pe oameni să se angajeze la lucru pe domeniul coroanei din Segarcea.

Condițiile de muncă, tratamentul barbar, încălcarea brutală a contractelor sileau pe cei învoiiți sau angajați permanent să se dedea la diferite manifestări ale luptei de clasă.

În primul rând, foloseau metoda reclamațiilor individuale sau colective. Acestea rămâneau însă de cele mai multe ori necercetate sau atră-

⁵⁹ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 4/1936, Dos. 13.

⁶⁰ Idem P. 3/1937, Dos. 5.

⁶¹ Idem P. 3/1942, Dos. 5.

⁶² Idem P. 2/1941, Dos. 5.

geau neplăceri pentru subscriitorii. Reclamațiile devin din ce în ce mai frecvente cu cât ne apropiem de 23 August 1944 ⁶³.

O altă formă a luptei de clasă o constituiau fie executarea în condiții proaste a muncilor, fie nesupunerea la lucru. Se constată în anul 1936, de pildă, că recolta s-a strâns defectuos. Administrația generală reproșă șefului regiei Segarcea: „Nicăieri în toată regiunea nu s-a văzut așa !” Clăile erau prost așezate și s-a întârziat cu treerișul ⁶⁴.

Se remarcă într-o altă ocazie că „...muncitorii lucrau prost, nu săpau buruienile, le acopereau cu pământ”. Vătaful a încercat să-i convingă să-și schimbe modul de a lucra, dar abia a scăpat viu din mâinile lucrătorilor mîniati ⁶⁵.

Lucrătorii dau dovadă de simț al colectivității. În frunte cu vătaful lor, o ceată amenință că în cazul cînd nu va fi angajată la lucru, va distruge gardul și plantațiile domeniului, va da foc și va convinge și pe ceilalți lucrători să nu vină la muncă ⁶⁶.

Cea mai frecventă manifestare a luptei de clasă rămîne tot fuga individuală sau în masă de la lucru. Intreaga arhivă a domeniului este plină de corespondență legată de neprezentarea la lucru, încălcarea angajamentelor de cei învoiți pentru sezon sau permanent. Șefii de post de peste tot serveau interesele coroanei, fiind obligați să aducă la lucru pe cei nesupuși.

Ca primă măsură, împotriva celor neprezentați la lucru era trimiterea vătafului respectiv, căci acesta răspundea de ceata lui și era amendat în caz de nereaducere la lucru a fugarilor.

Vătafii reușeau rar în misiunea lor fără sprijinul șefului de post. Erau urmăriți în fiecare an nenumărați lucrători din diferite localități ca : Segarcea, Băilești, Calopăr, Panaghia, Lipov, Galicea Mare ș. a. ⁶⁷.

După cei fugiți erau trimise rudele apropiate ; soțul după soție ; părinții după copii etc. ⁶⁸.

Mulți dintre cei plecați se angajau fie la cărămidărie, fie la alte moșii, unde li se asigura un cîștig mai ridicat și unde condițiile de muncă erau mai suportabile.

Împotriva celor fugiți și care nu îndepliniseră zilele de muncă în raport cu acontul primit, se lansau mandate de arestare. Foarte mulți din cei învoiți restituiau acontul, fie de bună voie, fie siliți, fiind dați în judecată și apoi în debit, aplicîndu-li-se sechestre pe lucruri. Organele fiscale dădeau dovadă de o conștiinciozitate deosebită, atunci cînd era vorba de veniturile domeniului. Se persevera cu urmărirea datornicilor și nu se ierta nici o rămășiță, decît doar în cazurile cînd cei urmăriți decedau, dispăreau și nu puteau fi găsiți sau nimereau la închisoare pentru alte fapte ⁶⁹.

⁶³ Arh. St. Craiova, P. 5/1942, Dos. 13.

⁶⁴ Idem, P. 3/1936, Dos. 5.

⁶⁵ Idem P. 2/1933, Dos. 5.

⁶⁶ Idem P. 4/1934, Dos. 13.

⁶⁷ Idem, diferite din diferiți ani : 1918—1944.

⁶⁸ Idem P. 5/1924, Dos. 13.

⁶⁹ Idem P. 2/1934, Dos. 5.

Pe numeroase liste de datornici se allă menționat în dreptul unor nume „*insolvabil*“. Fiscul este silit să declare că o parte din datornici nu posedă nici o avere ce ar putea fi sechestrată⁷⁰.

În general, aceste rămășițe nu erau atât de mari. Pe o listă de debit se specifică, că cei învoiați au executat lucrări în valoare de lei 293.130,25 rămânând munci restante pentru suma de lei 9.274,75 din care sumă se achită, în urma presiunilor exercitate, lei 6569.

Disparițiile în masă erau destul de frecvente. Fugeau adesea cete întregi, angajate la lucrul viei de pe „Dealul Robilor“⁷¹.

Cîteodată fugea întreaga ceată în frunte cu vătaful. Se poate cita cazul cetei de 72 de oameni fugită la Craiova, deși mai avea de executat destule munci pentru sumele acontate. Administrația domeniului intervine pe lângă prefectul județului pentru arestarea fugarilor. Procurorul găsește această intervenție nelegală și, spre marea indignare a administrației, eliberează pe fugarii arestați, recomandînd să se folosească calea justiției în vederea despăgubirii domeniului. Administrația din Segarcea s-a plîns Administrației generale că procedeul procurorului din Craiova va constitui un prost exemplu pentru toți ceilalți lucrători. Administrația generală opinează pentru părerea procuraturii. Faptul este explicabil⁷². Cele întîmplate au avut loc în anul 1924, cînd în județul Dolj s-au petrecut niște revolte țărănești pricinuite de nedreapta împărțire a islazurilor; iar guvernul nu vroia să întindă prea mult coarda, instigînd la noi mișcări.

Ceea ce nemulțumea, în special pe muncitori, era hrana proastă. Chiar administrația era nevoită să recunoască acest adevăr: „Nimic nu nemulțumește pe lucrători ca mîncarea rea și insuficientă. De cînd începusem a da hrană bună, am putut prinde și lucrători mai buni“, se găsește trecut într-un raport al regiei Segarcea⁷³.

Din cauza hranei rele, fuge întregul lot de ardeleni angajați de la Ineu-Arad. Numai respectarea condițiilor din contract, privitoare la hrană, a fost în stare să-i readucă la lucru împreună cu vătaful⁷⁴.

Acțiunea dîrză a ardelenilor a silit administrația să respecte condițiile din contract atât față de acest lot, cit și pe viitor, precizîndu-se în contract cu amănunțime felul alimentelor.

Ura administrației față de „recalcitranți“ reiese din raportul administrației către centru: „Adevărul este că acești muncitori țigani și romini provin din pleava satelor de acolo, care rămăseseră neangajați în altă parte și adevărata cauză a nemulțumirii lor prefăcută este că după aducerea lor în țară, s-au informat că se plătesc prețuri *exagerate* la Craiova și în împrejurimi și acum prelează ca să poată pleca, că mîncarea nu-i bună“⁷⁵.

⁷⁰ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 4/1931, Dos. 13.

⁷¹ Idem, P. 4/1925, Dos. 16.

⁷² Idem P. 5/1924, Dos. 13.

⁷³ Istoria R.P.R., Ed. 1952, pag. 555.

⁷⁴ Idem P. 4/1921, Dos. 12.

⁷⁵ Idem P. 4/1924, Dos. 13.

În iernile geroase tainul de lemne era insuficient. Lucrătorii încercau să-l completeze tăind uscături sau buturugi. Erau amenințați cu darea în judecată. Chiar vătafii interveneau pentru ca cei vinovați să fie iertați și să li se rețină costul pagubei pricinuite din sumele de bani ce-i mai aveau de primit ⁷⁶.

Ura maselor împotriva exploatatorilor domeniului se manifestă prin numeroase delikte silvice. Se plîng destui pădurari că au căzut victima agresiunii, de cele mai multe ori a unor inși rămași necunoscuți.

Din an în an se adîncește ura lucrătorilor față de administrația domeniului. Măsurile drastice împotriva celor nesupuși nu aduc nici un rezultat și ascut și mai mult contradicțiile. Cazurile de nesupunere la lucru, fuga, stricarea uneltelor, răzbunările împotriva personalului de conducere a domeniului devin mai numeroase și mai accentuate ⁷⁷.

Mînia maselor se manifestă în special în perioada războiului anti-sovietic. Domeniile coroanei au fost semimilitarizate. Se impune uniformă întregului personal permanent superior și inferior. Mobilizarea pentru lucru constituie un mijloc pentru favorizarea unora și prigoana altora. Mobilizarea pentru lucru se ridică, la cea mai neînsemnată manifestare de nesupunere. Cu toate restricțiile, impuse de starea de asediu, se înregistrează numeroase nemulțumiri ⁷⁸.

Lucrătorii țigani, deși erau amenințați permanent cu deportarea în Transnistria, arată din ce în ce mai puțină supunere la lucru. Cer mărirea tainului, îmbrăcăminte, plată zilnică mai ridicată. Nu se prezintă la lucru și fug în masă. Vătafii sînt permanent pe urmele celor fugiți. Cei readuși la lucru fug iarăși, neputînd suporta condițiile grele de muncă. Sînt prinși din nou, aduși la posturile de jandarmi „unde li se aplică cele cuvenite”, uzînd de expresia dintr-un raport al unui șef de post către administrația domeniului ⁷⁹.

Fug și lucrătoarele de la atelierul de țesătorie al domeniului ⁸⁰. Deliktele silvice devin și mai numeroase. Se înregistrează diferite acțiuni de nesupunere la locurile de muncă, de pildă la aria de treier ⁸¹.

Contactul cu prizonierii sovietici, care lucrau pe domeniu, cu cei veniți în concediu de pe front, cuvîntul comuniștilor care își întăresc acțiunea în mase, toate aduc și în această parte a țării creșterea spiritului revoluționar al maselor. Șeful regiei Segarcea se plînge către superiorii săi că printre săteni s-a încuibat „sub influența vîntului nou, anarhia” ⁸².

Țărănimea începe să întrevadă posibilitatea unei împrumietării adevărate. Între anii 1922—1944, țărănimea din jurul Segarcei nu a încetat

⁷⁶ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 2/1933, Dos. 5 și P. 3/1934, Dos. 5.

⁷⁷ Idem, P. 2/1934, Dos. 5.

⁷⁸ Idem P. 2/1942, Dos. 5.

⁷⁹ Idem P. 4/1943, Dos. 12 și P. 5/1943, Dos. F. N.

⁸⁰ Idem P. 5/1941, Dos. 13 și P. 4/1943, Dos. 12.

⁸¹ Idem P. 5/1943, Dos. F. N. și 4/1943, Dos. 12.

⁸² Idem P. 2/1941, Dos. 13.

să protesteze împotriva felului cum se realizase exproprierea domeniului. Domeniul a avut procese lungi cu țăranii nedreptățiți la împrăștiere⁸³.

Dintr-un raport al administrației domeniului se constată că în preajma anului 1944, tot mai mulți locuitori se agită în chestia împrăștiării. Adresează plângeri, fără rezultat, guvernului antonescian.

Cu cât se apropie încetarea războiului antisovietic, cu atât agitația locuitorilor exploatați de veacuri de diferiții stăpîni ai moșiei Segarcea sporește. În sufletele obidiților crește speranța mult visatei izbăviri de asuprire.

Astăzi, pe fostul domeniu al coroanei din Segarcea înflorește o gospodărie agricolă de stat, mindria regiunii Craiova. În Segarcea și satele din jur s-au înființat gospodăriile agricole colective și întovărășiri. Treptat, treptat țăranimea trece spre forma socialistă a agriculturii, spre o viață nouă pe locurile unde a domnit de veacuri bunul plac al stăpînitorilor nesățioși.

⁸³ Arh. St. Craiova, Fondul cit., P. 3/1932, Dos. 8.